

บทที่ 3

แนวทางการดำเนินโครงการ SML และผลที่เกิดขึ้น

โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน หรือที่เรียกว่าโครงการ SML ซึ่งถือเป็นหนึ่งในนโยบายจัดความยากจนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่ต้องการเห็นความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชน ในการพัฒนาศักยภาพ และร่วมกันคิด ร่วมกันทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อที่จะได้แก้ปัญหาของหมู่บ้านและชุมชนได้อย่างมั่นคงยั่งยืน โดยให้ประชาชนเป็นผู้บริหารจัดการโครงการเอง ซึ่งรัฐบาลคาดหวังว่าเป็นอีกขั้นหนึ่งของการพัฒนาประชาธิปไตย โดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนให้ประชาชนเป็นผู้จัดตั้งคณะทำงาน กำหนดรูปแบบการดำเนินงาน บริหารจัดการ และจัดลำดับความสำคัญ ความเร่งด่วนของปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนในหมู่บ้านและชุมชนได้อย่างแท้จริง โดยมีราชการส่วนกลาง และท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และองค์กรภาคเอกชนอื่นๆ ให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานงาน ในขณะเดียวกันยังได้นำผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ SML ตั้งแต่ปี 2547 - 2549 มาวิเคราะห์และเชื่อมโยงกับความคาดหวังของรัฐบาล ว่าเป็นจริงมากน้อยเพียงใด โดยได้แบ่งการอธิบายออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง เป็นการกล่าวถึงที่มาของแนวคิดริเริ่มการเกิดขึ้นของโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ที่จะอธิบายเพื่อให้มองเห็นภาพตั้งแต่จุดแรกเริ่มของแนวความคิด ว่ามีปัจจัยผลักดัน การขับเคลื่อน และสาเหตุทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างไร ณ ขณะนั้น ที่ทำให้ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เลือกแนวคิดนี้ มาปรับเปลี่ยนเป็นนโยบายจนนำมาสู่โครงการ SML ในปัจจุบัน

ส่วนที่สอง เป็นการกล่าวถึงที่มาและหลักการของโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) จากแนวคิดสู่นโยบายการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ว่ามีหลักการและแนวทางการดำเนินนโยบายอย่างไร ที่ใช้เป็นทิศทางในการขับเคลื่อนยุทธวิธีต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่รัฐบาลตั้งความคาดหวังไว้

ส่วนที่สาม เป็นการกล่าวถึงแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ที่ใช้เป็นกรอบการดำเนินงานตั้งแต่ระดับรัฐบาล และข้าราชการผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจนถึงประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์และแนวทางการกำหนดไว้ เช่น การประชุม

ประชาคม การคัดเลือกคณะทำงาน SML ของหมู่บ้านและชุมชน การรับฟังปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดแบ่งหน้าที่คณะทำงานฝ่ายต่างๆ การเปิดบัญชี การเบิกจ่ายงบประมาณ การกำหนดผู้รับผิดชอบโครงการ การจัดซื้อจัดจ้าง การดำเนินงาน ควบคุม ตรวจสอบ และการรายงานผลการดำเนินงานประจำปี เป็นต้น

ส่วนสุดท้าย เป็นการกล่าวถึงการดำเนินงานตั้งแต่ในช่วงโครงการนำร่อง ปี พ.ศ.2547 โดยได้แบ่งออกเป็น 3 ระยะเวลาที่มีการดำเนินโครงการ SML ไปแล้วนั้น มีความคืบหน้ามากน้อยเพียงใด ทำอะไรไปแล้วบ้าง จนกระทั่งการเริ่มต้นโครงการ SML เมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 ที่มีการจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านและชุมชนโดยตรงจำนวน 77,686 แห่งทั่วประเทศ เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการตั้งงบประมาณ และการเบิกจ่ายงบประมาณผ่านธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ในช่วงสุดท้ายจะเป็นการกล่าวถึงภาพรวมของโครงการ SML ที่หมู่บ้านและชุมชนเลือกดำเนินโครงการ ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าโครงการทั้งประเทศมีกี่ชนิดโครงการ และแต่ละโครงการก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไรในหมู่บ้านและชุมชนไทยบ้าง

3.1 ที่มาของแนวคิดโครงการ SML

แรกเริ่มแนวคิดโครงการ SML นั้น เป็นผลมาจากการไปตรวจราชการต่างจังหวัดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ที่มักจะพบปัญหาข้อร้องเรียนต่างๆเป็นจำนวนมากและหลากหลาย เช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ปัญหาไม่มีถนนคอนกรีตเข้าหมู่บ้าน ปัญหาไม่มีภาชนะสำหรับรองรับน้ำไว้ใช้ในยามหน้าแล้ง เป็นต้น ดังที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กล่าวว่า "...เวลาผมไปตรวจราชการ ผมไปตรวจราชการภาคอีสาน ผมได้รับจดหมายร้องเรียนตลอดเวลา แล้วก็เอาจดหมายร้องเรียนมารวบรวมดูก็พบว่า จดหมายร้องเรียนนั้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาเล็กๆน้อยๆในหมู่บ้าน ซึ่งถ้าหากว่าเขามิงงบประมาณเองเขาก็ได้ งบประมาณ อบต.มีไหม มี แต่ว่า อบต.ประกอบด้วย 10 หมู่บ้านโดยประมาณคือ ตำบลหนึ่งประมาณ 10 หมู่บ้าน ที่นี้ตำบลนั้นนี้อาจจะเห็นความสำคัญของหมู่บ้านหนึ่งกับอีกหมู่บ้านหนึ่งไม่เท่ากัน เพราะฉะนั้นงบประมาณก็ไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน นั่นคือหน่วยเล็กๆนั้นก็คือ หมู่บ้านรวมทั้งชุมชนเมืองในเมืองใหญ่ๆด้วย ผมก็เลยมานึกถึงกองทุนหมู่บ้านที่เราทำกันมา กองทุนหมู่บ้านก็ประสบผลสำเร็จดี และมีโครงสร้างของกองทุนหมู่บ้านอยู่แล้ว ก็คือแต่ละหมู่บ้านมีกรรมการหมู่บ้านๆละ 15 คน แต่ละชุมชนก็มีกรรมการชุมชนอยู่ 15 คน ที่บริหารจัดการเงิน 1 ล้านบาทที่ให้มาเป็นทุนหมุนเวียนประจำหมู่บ้าน แต่ว่าเงินกองทุนหมู่บ้านนี้เป็นเงินที่แต่ละคนไปกู้มาเพื่อนำมาแก้ปัญหาของตัวเอง มาทำมาหากิน มาทำรายได้ของตัวเอง แต่ไม่ใช่เรื่องของตัวเองรวม เงินเพื่อใช้แก้ปัญหาส่วนรวม ผมก็ไปดูแล้วว่าที่นี้ปัญหาส่วนรวมเราจะแก้ไขอย่างไร

หมู่บ้านจะวิ่งไปหา อบต. บางที อบต. ก็มึงบังคับ บาง อบต. รายได้น้อย หรือบาง อบต. ก็อาจจะมองเห็นปัญหาไม่เหมือนกับชาวบ้านเห็น ก็เป็นอะไรที่ยังขาดอยู่..."¹ จากแนวคิดดังกล่าว พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เห็นว่าชุมชนแต่ละชุมชนมีปัญหาที่ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาเองได้แต่ไม่มีงบประมาณ ในขณะที่เดียวกัน องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานในท้องถิ่นที่มีอยู่ก็มีงบประมาณที่จำกัด และมีพื้นที่ในการดูแลค่อนข้างใหญ่ จึงทำให้การจัดสรรงบประมาณเพื่อครอบคลุมทุกหมู่บ้านเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงคิดว่าหากหมู่บ้าน/ชุมชน มีงบประมาณที่เป็นของหมู่บ้านเองก็น่าจะสามารถแก้ไขปัญหามาของตนเองได้ ด้วยเหตุนี้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วทั้งประเทศจำนวนประมาณ 80,000 กว่าแห่ง โดยหมู่บ้านและชุมชนทั้งหมดจะถูกแบ่งออกเป็น 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก (Small : S) ขนาดกลาง (Medium : M) และขนาดใหญ่ (Large : L) และที่แบ่งออกเป็น 3 ขนาดนี้ มีเกณฑ์ในการแบ่งโดยใช้จำนวนประชากรที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง คือ ขนาดเล็ก (S) มีจำนวนประชากรไม่เกิน 500 คน ขนาดกลาง(M) มีจำนวนประชากรตั้งแต่ 501-1,000 คน และขนาดใหญ่ (L) มีจำนวนประชากรตั้งแต่ 1,001 คนขึ้นไป ดังนั้นโครงการที่เกิดจากแนวความคิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เช่นนี้ จึงเรียกว่า "โครงการ SML" ซึ่งเป็นชื่อที่เรียกตามขนาดการแบ่งหมู่บ้านและชุมชนออกเป็น 3 ขนาดตามที่กล่าวมา หรือชื่อเต็มว่า "โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน" ทั้งนี้รัฐบาลได้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนจำนวน 200,000 บาท 250,000 บาท และ 300,000 บาท ตามลำดับ เพื่อให้จะให้หมู่บ้านและชุมชนนำงบประมาณจากโครงการ SML ไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขหมู่บ้าน/ชุมชน โดยคนในหมู่บ้านและชุมชนต้องร่วมกันเอง ดังคำกล่าวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่กล่าวว่า

"...โครงการ SML นี้ เป็นการมอบอำนาจให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนในการตัดสินใจในชีวิตของเขาเอง ถึงแม้ว่าอาจจะไม่มากแต่ก็เริ่มมี จากในอดีตไม่มี เพราะในอดีตส่วนกลางตัดสินใจให้ทุกอย่าง ต่อมามีส่วนภูมิภาคร่วมตัดสินใจ และต่อมามีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมตัดสินใจ แต่ประชาชนได้ตัดสินใจวันเดียวคือวันลงคะแนนเลือกตั้ง ครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกที่ประชาชนได้รับการจัดสรรงบประมาณ เริ่มแรกรัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนรวมกันตัดสินใจว่าจะบริหารเงินเหล่านั้นอย่างไร เมื่อให้เกิดประโยชน์ในหมู่บ้านและชุมชน แต่เป็นลักษณะเงินกู้หมุนเวียนของหมู่บ้าน ที่จัดหาให้โดยรัฐบาล สำหรับโครงการ SML

¹ จากคำกล่าวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในโอกาสเดินทางมาบรรยายและสาธิต "การบริหารจัดการหมู่บ้านโดยประชาคม ตามโครงการ SML" พร้อมทั้งร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดกับชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว เพื่อเปิดให้หมู่บ้านม่วงทองพัฒนา เป็นหมู่บ้านนำร่องโครงการ SML แห่งแรกของประเทศ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2547 เวลา 19.00 น. ณ ศาลาวิฑูถุม่วง บ้านม่วงทองพัฒนา หมู่ที่ 13 ตำบลตะเคียน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

เป็นการจัดสรรงบประมาณให้กับชุมชนหรือหมู่บ้าน ให้บริหารเงินก้อนนี้ เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ใช้ให้หมดภายใน 1 ปี และปีต่อไปก็มีเงินมาให้อีก แต่ว่าเงินเหล่านี้จะบริหารอย่างไร รัฐปล่อยให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ตัดสินใจกันเอง ซึ่งเป็นครั้งแรกไม่เคยมีมาก่อน และคิดว่าไม่เคยมีในหลายประเทศด้วย และประเทศไทยน่าจะเป็นประเทศแรกในโลกที่จัดสรรให้งบประมาณกับประชาชน เพราะปกติงบประมาณนี้ จะผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งบางครั้งไม่สามารถครอบคลุมไปถึงหมู่บ้าน/ชุมชน เพราะงบประมาณอาจจะมีน้อย วันนี้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณไปให้ตามหมู่บ้าน/ชุมชนต่าง ๆ ได้บริหาร “งบประมาณประชาชน” ไม่เคยมีใครเคยได้ยินอย่างแน่นอน แต่รัฐบาลนี้ได้จัด งบประมาณประชาชน เป็นงบประมาณให้ประชาชนบริหาร ขณะเดียวกันบรรดาผู้นำชุมชนทั้งหลายเริ่มจัดทำแผนชุมชน เมื่อมีแผนชุมชนเกิดขึ้น การใช้งบประมาณของ ชุมชนก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แม้ปีแรก ๆ ประสิทธิภาพอาจจะมีบ้าง ไม่มีบ้างในบางพื้นที่ ปีต่อไปก็จะดีขึ้นเรื่อย ๆ เพราะชาวบ้านสามารถเรียนรู้กันเองได้ ผมมั่นใจในศักยภาพ และพลังสมอง พลังความคิด และความเป็นคนดีของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน ถ้าเราคิดว่าคนในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นคนบ้านนอก คนจน คนที่มีการศึกษาน้อย และถามว่าเขาเป็นประชาชนคนไทยหรือไม่ และถามว่าระบอบประชาธิปไตยนี้ เวลาเลือกตั้งคนละ 1 เสียง ใช่หรือไม่ ถ้าใช้คนเหล่านี้ต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพ ไม่เช่นนั้นคนเหล่านี้จะไม่มีทางพัฒนาถ้าเราไม่เปลี่ยน เราจะไม่ปล่อยให้เหมือนเดิม คือ เราไม่เปลี่ยน ตั้งใครมาก็ยังอยู่ในฐานะเป็นผู้นำตามกฎหมายเท่านั้น ประเทศจะล้าหลัง แล้วคนยากจนก็จะจนต่อไป คนด้อยโอกาสก็จะด้อยต่อไป ลูกคนจนก็จะเหมือนกับถูกสาปว่าพ่อเอ็งจน เอ็งต้องจนต่อไป แต่สิ่งที่ทำในวันนี้ ความจนหรือไม่จนอยู่ที่ศักยภาพของตัวเอง เพราะรัฐบาลจะเปิดโอกาสให้ทุกมิติ เพื่อให้คนไทยทุกคนได้มีสิทธิ์ ได้มีโอกาส ไม่ใช่เป็นเพราะว่า จัดเก็บงบประมาณไว้ใช้กันเองในส่วนบนของประเทศเท่านั้น...”²

แม้ว่าแนวคิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ต้องการให้หมู่บ้านและชุมชนมีงบประมาณเป็นของตนเอง เพื่อร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นที่อยู่อาศัยของตนเองนั้น แต่สิ่งหนึ่งที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มุ่งหวังและคิดไกลไปกว่าการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเพียงอย่างเดียว คือ การปลูกฝังการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยให้กับหมู่บ้านและชุมชน เพราะ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มองว่า “...โครงการ SML จึงเป็นช่องทางหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อำนาจประชาชนในการตัดสินใจ นั่นคือระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองที่ถูกต้อง อย่างที่สองคือ ตัดสินใจเอาเงินไปทำอะไร เงินที่จะเอาไปทำนั้นมีวัตถุประสงค์ เพื่อ อะไรก็ได้ที่จะนำไปสู่การกินดีอยู่ดี ซึ่งก็คือการลดรายจ่ายของประชาชนในชุมชนนั้น จะเป็นการลดรายจ่าย หรือเพิ่มรายได้ก็ได้

² คำกล่าวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ในโอกาสเป็นประธานเปิดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)” เมื่อวันจันทร์ที่ 23 มกราคม 2549 เวลา 09.30 น. ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จังหวัดชลบุรี

หรือจะเป็นการขยายโอกาสก็ได้ หรือจะเป็นทั้ง 2-3 รวมกันก็ได้..."³ ซึ่งแนวทางดังกล่าว พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ต้องการให้ขั้นตอนการดำเนินโครงการ SML เป็นการปูพื้นฐานการเรียนรู้ ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านและชุมชน และเมื่อหากเกิดขึ้นได้จริงเพียงแค่ครั้งหนึ่งของหมู่บ้าน และชุมชนทั่วประเทศ ก็น่าจะเป็นผลดีที่รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ระบอบ ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นจริงได้

ทั้งนี้รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มองว่า "...งบประมาณจากโครงการ SML คือ งบประมาณของประชาชน ที่บริหารโดยกรรมการที่ประชาชนในชุมชนเลือกขึ้นมา แล้วบริหารเพื่อนำไปสู่การที่เข้าใจปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดีว่า ชุมชนมีปัญหาอะไร แล้วควรจะทำอะไรเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส นี่คือหลักง่าย ๆ และรัฐบาลจะจัดงบประมาณแบบนี้ทุกปี ตราบิตที่ผมนั่งเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ งบประมาณนี้จะมีอย่างต่อเนื่อง เพราะผมต้องการเห็นประชาชนได้ใช้ความคิด ความสามัคคี ความเข้าใจปัญหา ช่วยแก้ปัญหาของตัวเอง เพราะไม่เช่นนั้นต้องรอ งบประมาณจาก อบต. หรือ อบจ. ซึ่งมีไม่เพียงพอ ลำดับความสำคัญของปัญหาก็มี หมู่บ้านที่จะต้องครอบคลุมก็มี และถ้าไม่ถึงคิวก็แก้ปัญหาไม่ได้วันนี้ภาคประชาชนมี งบประมาณที่เป็นคิวของตัวเอง ในการแก้ปัญหาตัวเองได้ นี่คือนวัตกรรมที่อยากจะให้เป็นแนวเสริม การแก้ปัญหาความยากจน เพราะการแก้ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาระดับครัวเรือน แต่ต้อง เชื่อมโยงกับระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับหมู่บ้าน และระดับประเทศ เราจะแบ่งหน้าที่กันทำใครมีหน้าที่ทำอะไรก็ทำ..."⁴ ด้วยแนวคิดพื้นฐานของโครงการ SML รัฐบาลหวังเป็นอย่างยิ่งว่า สิ่งต่าง ๆ นานาที่รัฐบาลคาดหวังนั้นน่าจะเกิดขึ้นในไม่ช้า หากสามารถเริ่มโครงการได้ ดังนั้นรัฐบาลจึงได้วางหลักเกณฑ์และกรอบการดำเนินโครงการตามแนวคิดข้างต้น และได้ริเริ่มโครงการนำร่องเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2547 จำนวน 1,002 แห่ง โดยให้มีโครงการ SML นำร่อง 1 แห่ง ต่อ 1 อำเภอ และบางอำเภออาจจะมีหลายแห่งก็ได้ ซึ่งเป็นในลักษณะของการนำ งบประมาณมารวมกัน เพื่อทำโครงการร่วมกัน เรียกว่า Matching Fund ดังนั้นโครงการ SML จึง ถือว่าเกิดขึ้นตั้งแต่ปลายรัฐบาลทักษิณ 1 เพียงแค่ 4 เดือนก่อนการเลือกตั้งใหญ่ในเดือน กุมภาพันธ์ 2548

³ อ้างแล้ว.

⁴ อ้างแล้ว.

ความมุ่งหมายของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ถูกนำมาแปลงเป็นผลสำเร็จที่รัฐบาลคาดว่าจะได้รับจากการดำเนินโครงการ SML โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะภายในช่วง 4 ปี ดังนี้

ปีที่ 1 : ระยะเริ่มต้น (พ.ศ.2548)

1. ประชาชนและชุมชน เริ่มระดมความคิดและสร้างรูปแบบวิถีคิด เพื่อนำไปสู่แนวทางปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการรองรับการดำรงชีวิตและมีอาชีพอย่างยั่งยืนและมั่นคง
2. สามารถกำหนดเค้าโครงของการบริหารจัดการ และโครงสร้างการดำเนินงานในระดับหมู่บ้านและชุมชน
3. จัดทำร่างหลักเกณฑ์เพื่อจัดสรรงบประมาณจ่ายอำนาจลงสู่หมู่บ้านและชุมชนและประชาชนโดยตรง
4. รัฐปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนการบริหารจัดการ ให้เกิดการกระจายอำนาจสู่องค์กรประชาชนควบคู่ไปกับการกระจายอำนาจท้องถิ่น เพื่อให้สามารถจัดสรรงบประมาณสู่ประชาชนโดยตรงได้

ปีที่ 2 : ระยะปรับตัว (พ.ศ.2549)

1. จัดสรรงบประมาณจ่ายอำนาจลงสู่หมู่บ้านและชุมชนโดยตรง
2. ประชาชนได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงขึ้น สามารถคิดและแก้ไขปัญหา
3. เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนในการพัฒนาประชาชนและชุมชน รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับหมู่บ้านและชุมชนมากยิ่งขึ้น
4. ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เริ่มปรับบทบาทในการดำเนินงานตามภารกิจ ให้เป็นไปในทิศทางที่ประชาชนต้องการมากยิ่งขึ้น

ปีที่ 3 : ระยะเติบโต (พ.ศ.2550)

1. เกิดการบูรณาการกิจกรรมของส่วนราชการ ท้องถิ่น และเอกชนให้ตรงตามความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น
2. ประชาชนทราบดีสถานภาพและสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
(Right to live gracefully)

⁵ สำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML), การพัฒนาศักยภาพของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน/ชุมชน (กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบลิ๊ก, 2549), หน้า 40-42.

3.เห็นพัฒนาการของศักยภาพหมู่บ้าน ชุมชน และประชาชน ซึ่งนำไปสู่ความพร้อมของหมู่บ้าน ชุมชน และประชาชน ในการมีส่วนร่วมในระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ และสร้างผู้นำตามธรรมชาติในรูปแบบต่างๆ

ปีที่ 4 : ระยะยั่งยืน (พ.ศ.2551)

1.หมู่บ้าน ชุมชน และประชาชนมีศักยภาพเต็มรูปแบบในการสร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวกตามความต้องการที่แท้จริงจากแหล่งเงินต่างๆ ที่ได้รับและสามารถพัฒนารูปแบบการระดมทุนเพื่อให้เกิดการ Matching Fund ทำให้สามารถส่งสัญญาณความต้องการไปสู่หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น และเอกชน

2.ประชาชนในหมู่บ้านได้พัฒนาตนเองเข้าสู่อำนาจการเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพในการที่จะดูแลตนเอง ครอบครัว และชุมชน ผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่ตนเองต้องการ เพื่อการดำรงชีพและประกอบอาชีพอย่างมีคุณภาพและมั่นคง สามารถรองรับการกระจายอำนาจ การปกครองสู่ท้องถิ่นเต็มรูปแบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.มีการบูรณาการเต็มรูปแบบ ระหว่างความต้องการของประชาชน กับส่วนราชการ ท้องถิ่น และภาคเอกชน อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางด้านการเมืองที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

4.สามารถลดการพึ่งพาของหมู่บ้าน ชุมชน และประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทางด้านการเมืองที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

การตั้งความหวังต่อโครงการ SML ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ดูจะเลือนลางและหวังผลสำเร็จมากเกินไปกว่าที่ควรจะเป็นอยู่หลายด้าน หากเราจะมองให้ครอบคลุมแล้ว ดูเสมือนว่าผลที่รัฐบาลคาดหวังนั้น เสมือนประหนึ่งการหวานหลอแม่ไก่ ที่ต้องการผลสำเร็จไปทุกๆ ด้าน แต่แท้ที่จริงแล้ว ถ้าเราจะมองเพียงแค่ 2 ปีแรกของโครงการ SML คือปี 2548-2549 ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น-ระยะปรับตัว ผลที่เกิดขึ้นไม่น่าจะมีอะไรไปมากกว่าการจัดสรรเงินงบประมาณให้กับหมู่บ้านและชุมชนตามเป้าหมาย และทุกหมู่บ้านและชุมชนมีการทำโครงการ SML โดยผ่านการประชุมประชาคมบ้างไม่ผ่านการประชุมประชาคมบ้าง จนกระทั่งมีการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ทำให้โครงการ SML ต้องชะงักไปเพื่อรอดูความชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง และเมื่อวันอังคารที่ 13 กุมภาพันธ์ 2550 คณะรัฐมนตรีชุดรัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ มีมติ ครม. ปรับเปลี่ยน "โครงการ SML" มาเป็น "โครงการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง" หรือเรียกว่า "โครงการ พพพ."

3.2 ที่มาและหลักการของโครงการ SML

เมื่อรัฐบาลโดยการนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีแนวความคิดที่จะจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านและชุมชนโดยตรง เพื่อที่ประชาชนจะมีอิสระในการดำเนินงาน ระดมความคิดสังเคราะห์ความต้องการ ตามปัญหาของหมู่บ้านและชุมชน แล้วบริหารจัดการตามลำดับความสำคัญของโครงการ เพื่อใช้งบประมาณตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีการแบ่งหมู่บ้านออกเป็น 3 ขนาด ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1

ขนาดของหมู่บ้านและชุมชนที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ
ตามจำนวนประชากรที่มีชื่อในทะเบียนบ้าน

ขนาดหมู่บ้าน/ชุมชน (Size)	จำนวนประชากร (คน)	งบประมาณที่ได้รับ (บาท)
ขนาดเล็กพิเศษ 1 (S 1)	ไม่เกิน 50 คน	50,000
ขนาดเล็กพิเศษ 2 (S 2)	51 - 100	100,000
ขนาดเล็กพิเศษ 3 (S 3)	101 - 200	200,000
ขนาดเล็ก (Small : S)	201 - 500	200,000
ขนาดกลาง (Medium : M)	501 - 1,000	250,000
ขนาดใหญ่ (Large : L)	1,001 คนขึ้นไป	300,000

ที่มา : คณะกรรมการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML), สิ่งที่ควรรู้เกี่ยวกับโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) (กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน, 2548), หน้า 11.

โดยที่คณะกรรมการ SML ของหมู่บ้านและชุมชน จะต้องยึดหลักการของโครงการ SML ที่สำคัญ 3 ข้อคือ

- 1.) เป็นโครงการที่ตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่ว่า ประชาชนเป็นผู้มีศักยภาพ มีความสามารถในความคิดเชิงสร้างสรรค์ และมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา
- 2.) มุ่งพัฒนาศักยภาพของคนให้ร่วมกันคิด วิเคราะห์ ทำงานเป็นหมู่คณะ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การตัดสินใจ การบริหารจัดการทรัพยากรงบประมาณ ตลอดจนแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
- 3.) เน้นความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานให้คำแนะนำโดยมอบอำนาจการตัดสินใจพิจารณาโครงการให้เป็นของประชาชน

โดยที่ทั้ง 3 ข้อนี้ มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน⁶ ซึ่งหลักใหญ่ใจความสำคัญทั้ง 3 ข้อนี้ เป็นแนวทางกว้างๆที่รัฐบาลกำหนดไว้ เพื่อมุ่งเน้นให้การดำเนินโครงการ SML ของหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นไปอย่างมีแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยให้ส่วนราชการในพื้นที่ ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกเทศมนตรี กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ทำหน้าที่ในฐานะที่ปรึกษา และให้การสนับสนุนแก่ประชาชน และประชาชนยังจะสามารถขอความช่วยเหลือและคำแนะนำได้จากสถาบันการศึกษาที่ประสานงาน SML ในพื้นที่ หรือนักศึกษาอาสาสมัคร SML ได้ และถ้ายังมีข้อสงสัยหรือต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมให้ประสานโดยตรงไปที่สำนักงาน SML สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

3.3 แนวทางการดำเนินโครงการ SML

เมื่อรัฐบาลได้กรอบการดำเนินโครงการ SML แล้ว รัฐบาลก็ได้คิดหาแนวทางเพื่อกำหนดเป็นขั้นตอนของการดำเนินโครงการ เพื่อให้คณะทำงานฯในหมู่บ้านและชุมชน ได้ไปดำเนินโครงการ SML ตามขั้นตอนที่รัฐบาลกำหนดขึ้นมา ดังนี้

3.3.1 การประชุมประชาคม

หลักการดำเนินโครงการ SML กำหนดให้แต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนกำหนดวันประชุมประชาคมของหมู่บ้าน/ชุมชน พร้อมเปิดประกาศแจ้งให้ทุกคนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้รับทราบ โดยการเปิดประกาศจะต้องดำเนินการให้เสร็จก่อนวันทำการประชุมประชาคมล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 3 วัน โดยคนที่จะเชิญมาประชุมประชาคมต้องมีคุณสมบัติ⁷ ดังนี้

- 1.) เป็นคนไทย
- 2.) มีอายุ 15 ปีขึ้นไป
- 3.) อยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชนมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือน

(โดยการรับรองของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน)

ซึ่งในการประชุมนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องร่วมกัน

1. เสนอและคัดเลือกคณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชน
2. นำเสนอปัญหาและความต้องการของส่วนรวม

⁶ สำนักงานพัฒนาศึกษาของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML), เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตรการพัฒนาศึกษาของผู้นำการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน/ชุมชน (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก, 2549), หน้า 32.

⁷ คณะกรรมการการพัฒนาศึกษาของหมู่บ้าน/ชุมชน, คู่มือขั้นตอนหลักการดำเนินโครงการพัฒนาศึกษาของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) (กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาศึกษาของหมู่บ้าน/ชุมชน, 2548), หน้า 2.

3. คัดเลือกและให้ความเห็นชอบโครงการที่จะใช้เงิน SML

เมื่อหมู่บ้าน/ชุมชนกำหนดวันประชุมประชาคมได้แล้วให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือผู้แทนหมู่บ้านและชุมชน แจ้งความจำนงต่อนายอำเภอ/นายกเทศมนตรี เพื่อให้ นายอำเภอหรือนายกเทศมนตรีประสานกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ให้จัดส่งอาสาสมัครพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (อาสาเอส-เอ็ม-แอล : อาสา SML) หรือผู้แทนมาให้ความรู้และร่วมสังเกตการณ์การประชุมประชาคมในวันและเวลา ที่หมู่บ้านและชุมชนกำหนด

ในวันประชุมประชาคมนายอำเภอหรือนายกเทศมนตรีและอาสา SML จะมาให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการ SML แก่ประชาชน และจะร่วมสังเกตการณ์การประชุมประชาคมของหมู่บ้านและชุมชน จากนั้นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันจะเป็นผู้รายงานจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งการประชุมจะสามารถดำเนินการต่อได้ก็ต่อเมื่อมีผู้เข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของผู้มีสิทธิที่อาศัยอยู่จริงภายในหมู่บ้านและชุมชน⁸ หากน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดจะต้องเริ่มประชุมใหม่ในครั้งต่อไป และถ้าครบร้อยละ 70 แล้ว ก็ให้ดำเนินการประชุมเพื่อคัดเลือกผู้อาวุโสหรือผู้ที่ชาวบ้านนับถือ สำหรับเป็นผู้ดำเนินการประชุมเพื่อเสนอชื่อ และคัดเลือกคณะกรรมการของหมู่บ้าน/ชุมชนต่อไป

การคัดเลือกผู้ดำเนินการประชุมนั้น ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน จะเป็นผู้เสนอรายชื่อผู้อาวุโสหรือผู้นำที่นับถือจำนวน 1-5 คน เพื่อเป็นคนกลางในการดำเนินการประชุมคัดเลือกคณะกรรมการของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยที่ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน จะขอให้ที่ประชุมรับรองรายชื่อที่เสนอ โดยเสียงข้างมาก ซึ่งต้องมีจำนวนเกินครึ่งหนึ่งของที่ประชุม และเมื่อลงความเห็นเรียบร้อยแล้ว ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน จะต้องมอบหมายให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ดำเนินการประชุมแทนต่อไป

3.3.2 คณะทำงานของหมู่บ้านและชุมชน

สำหรับผู้ที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการของหมู่บ้าน/ชุมชน จะต้องมีคุณสมบัติ⁹ ดังนี้

- (1) ต้องเป็นคนไทย
- (2) ต้องมีอายุ 18 ปีขึ้นไป
- (3) ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่น้อยกว่า 6 เดือน

และที่สำคัญ คือ ต้องสมัครใจ มีเวลาและพร้อมเสียสละเพื่อส่วนรวม เพราะคณะกรรมการฯ จะต้องทำหน้าที่ร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านชุมชนในการจัดกลุ่มปัญหาและความต้องการ จัดลำดับความสำคัญ และคัดเลือกโครงการ รวมทั้งทำหน้าที่ในการดูแลการจัดทำบัญชี จัดซื้อจัดจ้างทำงาน ช่วยตรวจสอบความถูกต้องต่างๆ ของงานและรายงานผลการทำงาน โดยคณะกรรมการฯ

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

ควรมีทั้งชายและหญิง ในสัดส่วนอายุ เพศ ของคณะทำงานฯ ตามความเหมาะสมกับลักษณะของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน ที่สำคัญข้าราชการหรือผู้ที่มีตำแหน่งทางการเมืองการปกครอง เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ จะเป็นคณะทำงานฯ ไม่ได้ แต่เป็นที่ปรึกษาของคณะทำงานฯ ได้ ยกเว้นกรณีจำเป็นให้นายอำเภอ หรือนายกเทศมนตรี หรือคณะกรรมการ SML พิจารณาเป็นรายกรณี ซึ่งคณะทำงานของหมู่บ้าน/ชุมชน มีวาระการทำงาน 2 ปี และเมื่อครบ 2 ปีแล้วให้ที่ประชุมจัดการประชุมเพื่อเสนอชื่อและเลือกคณะทำงานฯ ใหม่ โดยที่ทุกปีจะต้องขอให้มีการประชุมเพื่อรับรองคณะทำงานฯ เป็นรายบุคคล และหากมีกรณีที่ไม่ได้รับการรับรองจากที่ประชุมในแต่ละปีหรือมีการลาออก หรือไม่สามารถทำงานได้ หรือตาย ให้ที่ประชุมเสนอชื่อและเลือกคณะทำงานฯ เพิ่มเติมแทนเท่ากับจำนวนที่ขาดหายไปในทุกครั้งที่มีการประชุม

ตารางที่ 3.2

จำนวนและตำแหน่งของคณะทำงาน SML
ที่เป็นไปตามสัดส่วนจำนวนประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน

ตำแหน่ง	S เล็ก (คน)	M กลาง (คน)	L ใหญ่ (คน)
ประธาน	1	1	1
รองประธาน	1	1	1
เลขานุการ	1-2	1-3	1-3
เหรัญญิก/ผู้ช่วย	1-2	1-2	1-2
ปฏิคม	1-2	2-3	3-1
ควบคุม/ตรวจสอบ	2	2	2-3
ประชาสัมพันธ์	1	1	1
รวม	9-11	11-13	13-15

ที่มา : คณะกรรมการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML), คู่มือขั้นตอนหลักการทำงาน
โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) (กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาศักยภาพของ
หมู่บ้าน/ชุมชน, 2548), หน้า 7.

ผู้ดำเนินการประชุมซึ่งเป็นผู้อาวุโสหรือผู้นำ จะให้ที่ประชุมเสนอรายชื่อผู้เหมาะสมเป็นคณะทำงานฯ จากผู้เข้าร่วมประชุมได้อย่างอิสระ โดยแต่ละรายชื่อจะต้องมีคะแนนเสียงรับรองไม่น้อยกว่า 20 เสียง และคอยดูแลให้การลงคะแนนเสียงเลือกคณะทำงานฯ เป็นไปอย่างโปร่งใสเป็นธรรม ในกรณีที่มีการเสนอชื่อครบพอดี ก็ให้เป็นไปตามรายชื่อที่เสนอมาน หากกรณีมีผู้เสนอเกิน

ผู้ดำเนินการประชุมจะต้องขอให้มีการออกเสียงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อคัดเลือกเฉพาะผู้ที่ได้รับเสียงสนับสนุนจากคะแนนสูงเรียงลงไปตามลำดับ

การเลือกคณะกรรมการฯ ของหมู่บ้านและชุมชน ผู้ดำเนินการประชุมจะสรุปชื่อคณะกรรมการ SML ที่ได้รับการคัดเลือก และมอบหมายให้คณะกรรมการฯ เป็นผู้ดำเนินการประชุมเพื่อเลือกโครงการต่อไป โดยผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นคณะกรรมการฯ จะต้องจัดสรรหน้าที่การดำเนินงาน และเมื่อจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบเรียบร้อยแล้ว ให้แจ้งต่อที่ประชุมเพื่อขอคำรับรอง

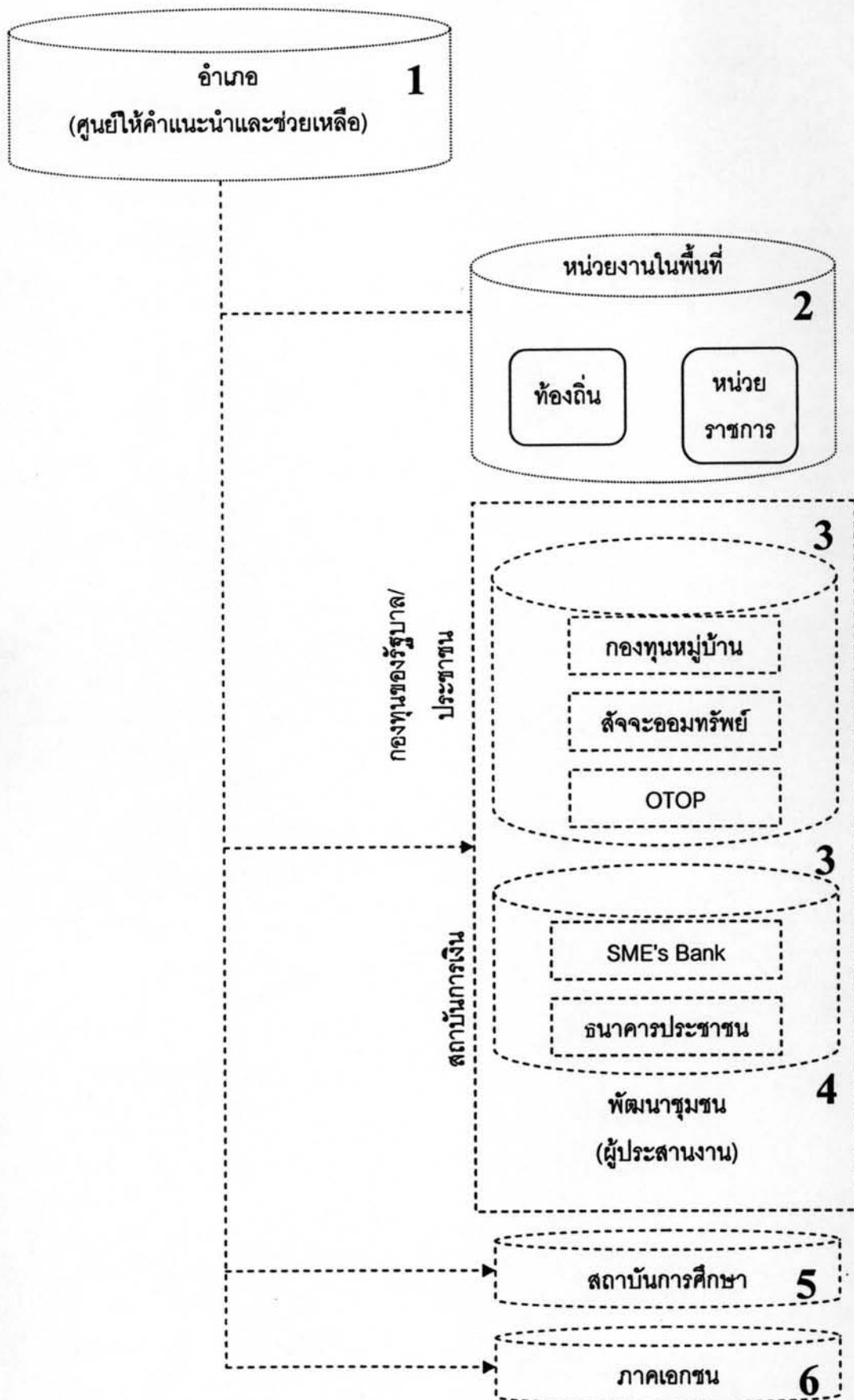
3.3.3 ปัญหาและความต้องการของหมู่บ้านและชุมชน

ประธานคณะกรรมการฯ และคณะกรรมการฯ จะต้องดำเนินการประชุมเพื่อให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านและชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาและความต้องการแก่ที่ประชุม โดยแต่ละปัญหาและความต้องการที่เสนอต้องมีผู้รับรองและสนับสนุนอย่างน้อย 15 คน และที่สำคัญต้องไม่ใช่การนำเงินโครงการ SML ไปใช้ในลักษณะการนำเงินไปเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้ประชาชนกู้ยืม โดยคณะกรรมการฯ จะต้องบันทึกทุกปัญหาและความต้องการไว้อย่างโปร่งใสและเปิดเผยทุกกรณี ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน มี "สิทธิ" เท่าเทียมกัน ในการเสนอความต้องการหรือปัญหา ที่เกิดขึ้น ต้องเสนอพร้อมกับวงเงินการดำเนินโครงการโดยประมาณให้แก่ที่ประชุม และเพื่อความเป็นกลางคณะกรรมการฯ จะไม่มีสิทธิเสนอปัญหาและความต้องการต่อที่ประชุม

เมื่อคณะกรรมการฯ ทำการรวบรวมปัญหาและความต้องการทั้งหมดจากประชาชนแล้ว จะต้องบันทึกลงในตารางเพื่อพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการร่วมกับประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณา คือ (1) การจัดกลุ่มปัญหาว่าเป็นเรื่องของส่วนรวมหรือส่วนตัว (2) การจัดลำดับความสำคัญตามความเร่งด่วนและความต้องการ (3) ประโยชน์และความคุ้มค่า (4) จำนวนเงินที่ต้องใช้ และ (5) วิธีการดำเนินการ¹⁰

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

แผนภูมิที่ 3.1
แนวทางการดำเนินการพิเศษ 6 แนวทาง

การดำเนินโครงการ SML นั้น หากเป็นการดำเนินโครงการที่เกิดประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ประโยชน์ส่วนน้อย และประโยชน์ส่วนบุคคล คณะทำงานฯอาจจะดำเนินการได้ ตามแนวทาง ดังนี้ คือ¹¹

- 1.) ติดต่อกับอำเภอเพื่อขอคำแนะนำ
- 2.) ติดต่อกับหน่วยราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 3.) ติดต่อกับหน่วยงานที่ให้บริการเฉพาะเรื่องโดยตรง เช่น กองทุนหมู่บ้าน

ธนาคารประชาชน ฯลฯ

- 4.) ผ่านหน่วยงานพัฒนาชุมชนเป็นผู้ประสานงาน
- 5.) ขอความช่วยเหลือจากภาคเอกชน
- 6.) ขอคำแนะนำจากสถาบันการศึกษา

ในการพิจารณาโครงการ SML ที่ประชุมประชาคมจะต้องร่วมกันพิจารณาที่ละปัญหา แล้วขอให้ที่ประชุมได้ลงคะแนนเลือกแนวทางการแก้ไขและโครงการ โดยผู้มีสิทธิในการลงคะแนน คือ ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมและต้องเป็นผู้มาประชุมในวันนี้เท่านั้น การลงคะแนนให้กระทำโดยวิธีเปิดเผยและให้ถือว่า 1 คน 1 เสียง เป็น 1 คะแนน ที่สำคัญคณะทำงานฯไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกแนวทางการแก้ไขโครงการ และเมื่อมีการลงคะแนนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะทำงานฯจะต้องทำหน้าที่รวมผลการลงคะแนนจากที่ประชุมประชาคมเพื่อเลือกโครงการ และจัดอันดับโครงการจากคะแนนสูงสุดไปน้อยสุดตามลำดับ

3.3.4 การเปิดบัญชีหมู่บ้านและชุมชน

คณะทำงานฯจะต้องกำหนด "ผู้รับผิดชอบในการเบิกจ่ายบัญชี" จำนวนอย่างน้อย 3 คน ประกอบด้วย คือ 1.) ประธานคณะทำงาน SML 2.) เภรัญญิก 1 คน และ 3.) ตัวแทนจากคณะทำงาน SML อีกร้อยอย่างน้อย 1 คน¹²

คณะทำงานฯ จะจัดทำรายงานผลการประชุมประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะทำงานฯ และโครงการ (แบบฟอร์มรายงานสามารถติดต่อรับได้ที่อำเภอหรืออาสา SML) ให้เรียบร้อยทันทีที่การประชุมแล้วเสร็จเพื่อความรวดเร็วในการอนุมัติเปิดบัญชี

คณะทำงานฯ จะต้องนำรายงานผลการประชุมฯ ส่งมอบให้นายอำเภอ/นายกเทศมนตรีในพื้นที่ เพื่อลงนามรับรองรายงานผลการประชุมฯ จากนั้น นายอำเภอ/นายกเทศมนตรีจะแจ้งชื่อหมู่บ้าน/ชุมชนไปยังสำนักงาน SML เพื่อลงทะเบียนความพร้อมและแจ้ง

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

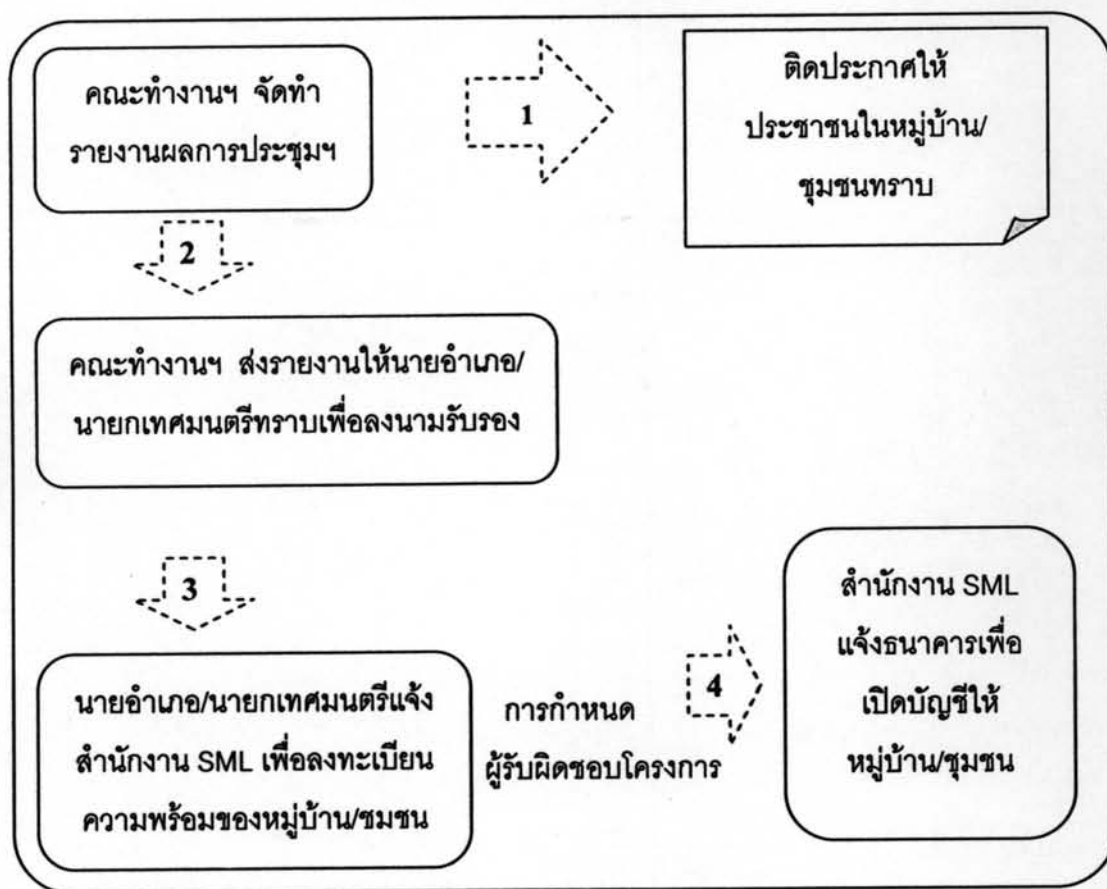
ต่อไปยังธนาคารออมสินหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อทำการเปิดบัญชีให้หมู่บ้านและชุมชนต่อไป

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนด "คณะผู้รับผิดชอบโครงการ" จำนวน 3 คน ในแต่ละโครงการ ซึ่งประกอบด้วย คือ

- 1.) หัวหน้าคณะผู้รับผิดชอบโครงการ 1 คน
- 2.) ตัวแทนจากคณะทำงานหมู่บ้านและชุมชน 1 คน
- 3.) ตัวแทนจากฝ่ายควบคุม/ตรวจสอบ 1 คน

แผนภูมิที่ 3.2

ระบบการดำเนินโครงการ SML ของหมู่บ้านและชุมชน

3.3.5 การวางแผนโครงการ SML

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนดให้มีคณะผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 3 คน ในแต่ละโครงการ ซึ่งประกอบด้วย คือ 1.) หัวหน้าคณะผู้รับผิดชอบโครงการ 1 คน 2.) ตัวแทนจากคณะทำงานหมู่บ้านและชุมชน 1 คน และ 3.) ตัวแทนจากฝ่ายควบคุมและตรวจสอบ 1 คน โดย

กำหนดเป้าหมายโครงการ ประโยชน์ที่จะได้จากโครงการ ผู้ได้รับประโยชน์ และผู้รับผิดชอบโครงการ

วิธีการดำเนินโครงการ SML มีอยู่หลายวิธี ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความเห็นชอบของที่ประชุมของหมู่บ้าน/ชุมชน จากการสำรวจพบวิธีการดำเนินโครงการ SML 4 แบบ ได้แก่¹³

1. ประชาชนทำกันเองทั้งหมด คือ ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินโครงการ โดยการขอแรงประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนหรืออาจจ่ายเป็นค่าแรง ค่าตอบแทน หรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้
2. ประชาชนทำเองแต่ต้องขอคำแนะนำ คือ ประชาชนสามารถดำเนินโครงการเองได้ แต่จำเป็นต้องขอคำแนะนำ และความช่วยเหลือทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาหรืออำเภอ เป็นต้น
3. ประชาชนขอความช่วยเหลือในการดำเนินการ คือ ประชาชนสามารถดำเนินโครงการได้เองเพียงบางส่วน แต่เนื่องจากมีเงินงบประมาณน้อยหรือไม่มีความชำนาญ จึงต้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอก/นักศึกษา/อาสาสมัคร/เอกชนมาร่วมกันทำ
4. ประชาชนให้หน่วยงานอื่นทำ คือ ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนไม่สามารถดำเนินโครงการได้เอง ต้องพึ่งพาหน่วยงานอื่น เช่น จากภาครัฐหรือเอกชนทำให้ทั้งหมด

รูปแบบการดำเนินโครงการ SML ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นรูปแบบการดำเนินโครงการ SML ที่หมู่บ้านและชุมชนเลือกที่จะดำเนินโครงการตามศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชนของตนเอง ซึ่งในแต่ละรูปแบบนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไป แต่เป้าหมายท้ายสุดในแต่ละรูปแบบการดำเนินโครงการ SML นั้น ยังคงมุ่งให้หมู่บ้านและชุมชน ได้รับการพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเอง

ทั้งนี้หากหมู่บ้านและชุมชนยังขาดงบประมาณสำหรับการดำเนินโครงการ SML คณะทำงานฯ จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์และเลือกแหล่งเงิน เพื่อการใช้จ่ายเงินงบประมาณดำเนินโครงการ SML เพิ่มเติม ซึ่งสามารถเลือกได้หลายแหล่งหลายวิธี แล้วแต่ความเหมาะสม และความเห็นชอบของหมู่บ้าน/ชุมชน ว่าวิธีใดจะเกิดประโยชน์กับหมู่บ้านและชุมชนมากที่สุด

1. เงิน SML คือ เงินที่หมู่บ้าน/ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตามโครงการ SML ซึ่งสามารถตัดสินใจใช้จ่ายได้ตามความต้องการของส่วนรวม

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

2. เงินจากแหล่งอื่น คือ เงินที่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนร่วมกันบริจาค หรือขอรับการสนับสนุนจากบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ โดยไม่มีเงื่อนไขผูกมัด

3. เงินที่ขอรับความช่วยเหลือ คือ เงินที่หมู่บ้าน/ชุมชนขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือท้องถิ่น

คณะทำงานฯ จะเป็นผู้จัดทำรายงานสรุปวิธีการดำเนินโครงการและแหล่งเงินที่จะใช้ในการดำเนินโครงการเพื่อจะได้นำไปเสนอต่ออำเภอ และส่งมาพร้อมกับรายงานการดำเนินโครงการเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินโครงการแล้วให้กับสำนักงานฯ SML ต่อไป

3.3.6 การจัดทำบัญชีค่าใช้จ่าย

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จำนวน 2 คน ประกอบด้วย คือ 1.) เภรัญญิกหรือผู้ช่วยเพรัญญิก 2.) ตัวแทนจากคณะทำงานฯ หรือประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนที่ได้รับการคัดเลือก ที่สำคัญผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จะต้องคอยลงบันทึกเมื่อมีการรับเงินและจ่ายเงิน ทุกครั้ง เพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงิน และจะต้องติดประกาศบัญชีต่างๆ ให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้รับรู้โดยทั่วกันอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อการตรวจสอบบัญชีโครงการ SML เพราะการจัดทำบัญชีนั้นจะช่วยควบคุมการใช้จ่ายเพื่อจะได้ดูรายรับรายจ่ายและยอดคงเหลือ ทั้งยังจะเป็นการใช้เป็นข้อมูลยืนยันในการตรวจสอบโครงการให้แก่ประชาชนหรือหน่วยงานราชการทราบ เพื่อเตือนผู้รับผิดชอบทางด้านการเงินและคณะทำงานฯ ให้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ

สรุปหลักการจัดทำบัญชี¹⁴

1. ใครบันทึก	ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี อาจเป็นเพรัญญิกหรือผู้ช่วยเพรัญญิก หรือตัวแทนที่ได้รับการคัดเลือก
2. บันทึกอะไร	บันทึกรายการรับที่ได้มาและรายการจ่ายที่จ่ายออกไปในทุกครั้ง และควรทำทันที
3. บันทึกทำไม	บันทึกเพื่อให้รู้ว่ามีกรรับเงิน และการใช้จ่ายเงินอย่างไรแล้วมียอดคงเหลืออยู่เท่าไร
4. บันทึกเมื่อไร	ต้องบันทึกทุกครั้งที่มีการรับและจ่ายเงิน
5. บันทึกที่ไหน	บันทึกลงในสมุดบัญชีโครงการ SML
6. บันทึกอย่างไร	บันทึกลงในสมุดบัญชีโครงการ SML พร้อมทั้งแนบหลักฐานการเบิกจ่ายทุกครั้ง

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 41.

สำหรับเหรียญกษาปณ์แล้วจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีและเป็นผู้เก็บรวบรวมหลักฐาน และจัดทำบัญชีต่าง ๆ ของโครงการ ซึ่งการจัดทำบัญชีทุกครั้งที่มีการรับหรือจ่ายเงินให้บันทึกตามความเป็นจริง และควรจัดทำสรุปการใช้เงินเมื่อปิดโครงการด้วย ทั้งนี้การเก็บรักษาเงินสด ให้คณะผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นผู้รับผิดชอบและเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย และจะต้องเก็บรักษาสมุดบัญชีและบัญชีต่างๆ ของโครงการไว้ในที่ปลอดภัย โดยที่เอกสารรับจ่ายเงินต่างๆ ก็ต้องเรียงลำดับให้เป็นระเบียบ เพื่อความสะดวกในการตรวจสอบ

ในการดำเนินโครงการ SML หมู่บ้าน/ชุมชนจะมีบัญชีเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการอยู่ 4 ประเภท ดังนี้¹⁵

1. "บัญชีธนาคาร" ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จะต้องบันทึกทุกรายการลงในบัญชีธนาคารทุกครั้งเมื่อมีการรับหรือเบิกจ่ายเงินจากโครงการ รวมทั้งนำไปติดประกาศสาธารณะด้วย เพื่อแสดงให้ทุกคนได้ทราบสถานะทางการเงินของหมู่บ้าน/ชุมชน
2. "บัญชีรายรับ-รายจ่าย" ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีจะต้องบันทึกทุกรายการเมื่อมีการรับหรือเบิกจ่ายตามรายการของ การจัดซื้อจัดจ้าง หรือกิจกรรมต่างๆ ลงในบัญชีรายรับ-รายจ่ายของหมู่บ้าน/ชุมชน
3. "ทะเบียนคุมใบเสร็จตามบัญชี" ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี จะเป็นผู้บันทึกรายละเอียดใบเสร็จ/บิลเงินสด/ใบสำคัญรับเงินทุกรายการลงในทะเบียนคุมใบเสร็จตามบัญชีทุกครั้ง
4. "บัญชีคุมวัสดุครุภัณฑ์" ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีจะเป็นผู้บันทึกรายการวัสดุ/ครุภัณฑ์ทุกรายการลงในบัญชีคุมวัสดุครุภัณฑ์ทุกครั้ง

3.3.7 การจัดซื้อจัดจ้าง

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนดให้มีคณะผู้แทนเพื่อดำเนินการตามหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดซื้อจัดจ้าง" โดยให้แต่ละโครงการมีคณะผู้แทนฯ อย่างน้อย 3 คน ประกอบด้วยตัวแทนจากคณะทำงานฯ 1 คน และตัวแทนจากประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนอย่างน้อย 2 คน ในการจัดซื้อจัดจ้าง คณะผู้แทนเพื่อดำเนินการตามหลักเกณฑ์และแนวทางการจัดซื้อจัดจ้าง จะต้องติดประกาศสาธารณะเพื่อชี้แจงหลักเกณฑ์ในการจัดซื้อจัดจ้าง ให้แก่ทุกคนในหมู่บ้านและชุมชนได้รับทราบ รวมทั้ง แจ้งความต้องการของ วัสดุครุภัณฑ์ฯ โดยระบุปริมาณ คุณภาพ ระยะเวลาที่ใช้ และสถานที่ส่งมอบให้ครบถ้วนทุกครั้ง เพื่อความโปร่งใส และการตรวจรับการจัดซื้อจัดจ้าง ให้ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้ตรวจรับและลงนามกำกับอย่างน้อย 2 ใน 3 คนทุกครั้ง

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

กรณีที่มีเงินเหลือ ให้ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้เก็บรักษาเงินสดและเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย และถ้ากรณีที่มีเงินสดคงเหลือหลังจากปิดโครงการ ให้ผู้รับผิดชอบโครงการในแต่ละโครงการ ส่งมอบเงินสดคงเหลือคืนให้แก่ ผู้รับผิดชอบในการเบิกจ่ายบัญชี เพื่อนำฝากเข้าบัญชีของหมู่บ้าน/ชุมชน และจ้างให้ผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี เพื่อลงหลักฐานในบัญชีรายรับ-รายจ่ายพร้อมทั้งติดประกาศบัญชีธนาคารและบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนทราบโดยทั่วกัน ที่สำคัญการจัดซื้อจัดจ้างจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นอันดับแรกและสูงสุด พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้เกิดความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม และโปร่งใส และรวมทั้งจะก่อให้เกิดความช่วยเหลือและประสานงานที่ดี

3.3.8 การดำเนินงานควบคุมตรวจสอบ

คณะทำงานฯ จะต้องกำหนดให้มีผู้ดำเนินงาน ผู้ควบคุม และผู้ตรวจสอบผลงาน เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมโครงการให้สำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็วและได้ผลสำเร็จตามที่ต้องการ โดยจะต้องประกอบด้วย¹⁶

1. ผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ
2. ตัวแทนจากประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนที่คณะทำงานฯ
3. ตัวแทนจากฝ่ายควบคุม/ตรวจสอบ

หลักการในการควบคุม¹⁷

- 1.) ควบคุมดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของโครงการ
- 2.) ควบคุมแต่ละกิจกรรมให้ดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนด
- 3.) ใช้เงินในแต่ละกิจกรรมให้ประหยัดและคุ้มค่าที่สุด
- 4.) การใช้จ่ายเงินต้องมีหลักฐานที่ถูกต้อง และสามารถตรวจสอบได้
- 5.) หากพบปัญหาหรืออุปสรรค ให้แจ้งผู้รับผิดชอบภายในหมู่บ้าน/ชุมชน

เพื่อร่วมกันแก้ไขโดยด่วน

การติดตามและจัดทำรายงานความก้าวหน้าโครงการควรดำเนินการ¹⁸

- 1.) ตรวจสอบผลการดำเนินงานกับแผนการดำเนินงานที่วางไว้
- 2.) จัดทำรายงานความก้าวหน้าอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
- 3.) รายงานปัญหาและอุปสรรค พร้อมข้อเสนอแนะ

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47.

ในกรณีที่มีปัญหาหรืออุปสรรคใด ๆ ที่หมู่บ้าน/ชุมชนไม่สามารถแก้ไขได้เอง ก็ สามารถขอคำแนะนำ หรือความช่วยเหลือจากหน่วยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จังหวัด/อำเภอ หน่วยงาน ราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานพัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษาของจังหวัดที่ เป็นศูนย์ประสานงาน SML รวมทั้งภาคเอกชน และหน่วยงานที่ให้บริการเฉพาะเรื่องโดยตรง เช่น ธนาคารประชาชน ธนาคาร SMEs ฯลฯ

3.3.9 การรายงานผลการดำเนินงาน

หลังจากที่ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินโครงการ SML เป็นระยะเวลาครบ 1 ปีแล้ว คณะทำงานฯ จะต้องจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนได้ทราบถึงผลการดำเนินงานและความสำเร็จของโครงการ ซึ่ง เป็นการรายงานต่อรัฐบาล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาขยายผลต่อไปในอนาคต สำหรับแบบฟอร์ม รายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปีของหมู่บ้าน/ชุมชน สามารถติดต่อขอรับได้ที่นายอำเภอ หรือนายกเทศมนตรี หรือ อาสา SML หรือสำนักงาน SML ได้

แนวทางปฏิบัติในการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปี¹⁹

- 1.) คณะทำงานหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำ
- 2.) ตรวจสอบว่าประชาชนในหมู่บ้านได้รับประโยชน์อะไรจากโครงการที่ได้ทำไปบ้าง
- 3.) สอบถามความพึงพอใจของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ความสะดวกสบาย และการมีงานทำ เป็นต้น
- 4.) จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานปีละ 1 ครั้ง ภายในเดือนตุลาคมของทุกปี

ในรายงานสรุปผลการดำเนินงานประจำปีของหมู่บ้าน/ชุมชน จะมีรายละเอียดการ

รายงาน ดังนี้

- 1.) สอบถามความพึงพอใจของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยอาจจัดประชุม แสดงความคิดเห็นหรือจัดทำกล่องรับความคิดเห็นก็ได้
- 2.) ตรวจสอบดูว่ามีปัญหา/อุปสรรคจากการดำเนินงานของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือไม่ และระดมความคิดจากประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไข
- 3.) มีโครงการอื่นๆ ที่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนต้องการทำแต่เงินไม่พอ หรือ ต้องการรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ อีกหรือไม่

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48.

การดำเนินโครงการ SML ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นเพียงหลักการที่จะให้การทำโครงการ SML ของหมู่บ้านและชุมชนกว่า 80,000 แห่งทั่วประเทศ จะได้มีทิศทางไปในแนวทางเดียวกัน และยังคงจะเป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันให้เบาบางลงไป ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว จากการสัมภาษณ์ในเบื้องต้นจากกลุ่มตัวอย่างของบุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องในขั้นตอนการดำเนินโครงการ SML ตั้งแต่เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ เจ้าหน้าที่สำนักงาน SML ผู้ดำเนินการประชุมประชาคม หรือแม้แต่คณะทำงาน SML ของหมู่บ้านและชุมชน เป็นต้น ต่างมองเห็นว่าขั้นตอนต่างๆที่ทางรัฐบาลกำหนดมานี้ เป็นเพียงกรอบกว้างๆที่กำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์เท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้ว เมื่อหลักเกณฑ์เหล่านี้ได้นำไปปฏิบัติใช้ในระดับหมู่บ้านและชุมชนจริง กลับไม่ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่รัฐบาลกำหนดมาทั้งหมดทุกขั้นตอน ซึ่งในส่วนของ การดำเนินขั้นตอนต่างๆของโครงการ SML นี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับอำเภอจะเป็นผู้ที่รับทราบปัญหาที่ดีที่สุด เพราะเจ้าหน้าที่จากอำเภอจำเป็นจะต้องเข้าไปสังเกตการประชุมประชาคม ซึ่งก็ไม่ได้เข้าไปสังเกตทุกหมู่บ้านและชุมชนเสมอไป และด้วยเงื่อนไขต่างๆ เช่น การเร่งดำเนินโครงการ SML จากทางรัฐบาล ความไม่พร้อมของหมู่บ้านและชุมชน ปัญหาเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ขั้นตอนต่างๆของการดำเนินโครงการ SML นั้น ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ตามที่รัฐบาลกำหนดไว้²⁰ ประกอบกับข้อสังเกตของผู้ทำวิทยานิพนธ์เอง มองเห็นว่าขั้นตอนต่างๆเหล่านี้กลับไม่มีความชัดเจนในส่วนของการทำโครงการ SML นำร่อง ปี 2547 ทำให้การทำโครงการนั้นเป็นไปตามความเข้าใจของแต่ละบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

3.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ SML ระหว่างปี 2547-2549

นับตั้งแต่โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน หรือ โครงการ SML ได้เริ่มต้นโครงการเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2547 เป็นต้นมา ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวถือได้ว่าเป็นช่วง "โครงการ SML นำร่อง" ที่มีการนำร่องจำนวน 1,024 หมู่บ้าน/ชุมชน จำแนกได้ 3 กลุ่มคือ 1.หมู่บ้าน/ชุมชนนำร่องมีทุกอำเภอๆละ 1 แห่ง จำนวน 1,002 แห่ง 2.หมู่บ้านและชุมชนที่มีการรวมงบประมาณเพื่อทำโครงการร่วมกัน (Matching Fund) จำนวน 19 แห่ง และ 3.หมู่บ้านที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีไปสาธิตเพื่อทดสอบเชิงปฏิบัติการในหมู่บ้านต้นแบบ SML จำนวน 3 แห่ง 3 ขนาด คือ ขนาดเล็ก (S) ที่บ้านท่าตาล ตำบลท่าตาล อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2547 โครงการสร้างที่ทำกิจกรรมประชุมของหมู่บ้าน งบประมาณ 200,000 บาท ขนาดกลาง (M) ที่บ้านม่วงทองพัฒนา ตำบลตะเคียน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2547 โครงการสร้างศาลาเอนกประสงค์ งบประมาณ 250,000 บาท และขนาดใหญ่ (L)

²⁰ สัมภาษณ์ นายชัยสิทธิ์ รัตนชัยสิทธิ์, นายอำเภอฉี่ จังหวัดลำพูน, 12 สิงหาคม 2549.

ที่บ้านหัวริน ตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2547
โครงการปรับปรุงตลาดสดประจำหมู่บ้าน งบประมาณ 300,000 บาท

การดำเนินโครงการ SML นำร่องผ่านไประยะเวลาประมาณ 5 เดือน คณะทำงานของ
นายกรัฐมนตรี (Prime Minister's Task Force) เพื่อสร้างหมู่บ้านต้นแบบในการเตรียมความพร้อม
และพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML)²¹ ได้แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ เพื่อ
ประเมินผลที่จะนำไปสู่การดำเนินโครงการ SML ในช่วงที่สอง ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้²²

ระยะที่ 1 สร้างต้นแบบเพื่อจัดทำคู่มือ แนวทาง และระเบียบในการดำเนินงาน และ
เตรียมการขยายผล 1,002 หมู่บ้าน/ชุมชน โดยคณะทำงานได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ และทดสอบ
เพื่อสร้างต้นแบบที่เหมาะสมอย่างเร่งด่วน เพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการจัดทำคู่มือเบื้องต้น การ
ดำเนินงานโครงการ ประกาศขั้นตอนสำคัญ และแนวทางการดำเนินงาน ของโครงการ SML
รวมทั้งจัดทำเว็บไซต์โครงการ <http://www.sml.go.th> เพื่อเป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน
และสาธารณะ พร้อมทั้งคณะทำงานได้ประสานความร่วมมือ กับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น
นายอำเภอ พัฒนาการ และเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาและสร้างชุมชนกำลังหลักสำหรับ
การขยายผลการดำเนินงานตามโครงการ SML ในอนาคต

ระยะที่ 2 ขยายผล 1,002 หมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ (หนึ่งอำเภอหนึ่งหมู่บ้าน/ชุมชน
ต้นแบบ)นายกรัฐมนตรีได้เป็นประธานในพิธีเปิดโครงการนำร่องเพื่อสร้างหมู่บ้านต้นแบบ SML
และโอนเงินให้หมู่บ้านต้นแบบ ตามโครงการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2547
คณะทำงานได้ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่ของงบประมาณที่ใช้ แนวทางการ
คัดเลือกโครงการประเภทต่างๆ วิธีการดำเนินโครงการ และผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนิน
โครงการ โดยคณะทำงานได้นำแนวคิดริเริ่มใหม่ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินโครงการ ในหลาย
พื้นที่ เพื่อทดสอบหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการขยายผลทั่วประเทศในอนาคต เช่น การใช้
เครือข่ายอุดมศึกษาในการสนับสนุน และติดตามผลการดำเนินงาน การส่งเสริมความร่วมมือ
ของปราชญ์และผู้นำชุมชน และการทำ Matching Fund เป็นต้น ทั้งนี้ ในระหว่างการทำงาน
คณะทำงานได้นำข้อมูลที่ได้จากการรายงาน และติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์ประสานงาน

²¹ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 194/2547 ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะทำงานของนายกรัฐมนตรี (Prime Minister's Task Force) เพื่อสร้างหมู่บ้านต้นแบบในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน สั่ง ณ วันที่ 5 สิงหาคม 2547.

²² สรุปสาระสำคัญจากรายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร เกี่ยวกับความคืบหน้าโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) เพื่อเสนอต่อนายกรัฐมนตรี ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2548.

โครงการ SML สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มาเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาคู่มือการดำเนินงาน และคู่มือปฏิบัติงานสำหรับการขยายผลในอนาคต โดยวางกรอบงบประมาณที่จัดสรรให้กับหมู่บ้านและชุมชน ดังนี้ ขนาดเล็ก (S) จำนวน 291 แห่ง งบประมาณ 58,200,000 บาท ขนาดกลาง (M) จำนวน 370 แห่ง งบประมาณ 92,500,000 บาท และขนาดใหญ่ (L) จำนวน 341 แห่ง งบประมาณ 102,300,000 บาท รวมหมู่บ้าน/ชุมชนทั้งหมด 1,002 แห่ง ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 253,000,000 บาท

ในการจัดสรรงบประมาณโครงการ SML นำร่อง ปี 2547 ดังกล่าว พบว่ามีหมู่บ้านและชุมชนทุกขนาด (S-M-L) จาก 1,002 แห่ง ได้มีการเบิกจ่ายจำนวน 632 แห่ง คิดเป็น 63.07 % ไม่มีการเบิกจ่ายจำนวน 366 แห่ง คิดเป็น 36.52 % และกรณีผิดปกติมี 4 แห่ง คิดเป็น 0.41 % จะเห็นได้ว่าที่ไม่มีมีการเบิกจ่ายจำนวน 32.52 % สาเหตุมาจากความไม่เข้าใจวิธีการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลลงสู่หมู่บ้านและชุมชน รวมถึงความไม่ชัดเจนจากหลักเกณฑ์ในการดำเนินโครงการ SML มีผลให้ทั้งข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และชาวบ้านผู้รองรับงบประมาณขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอ ทำให้เกิดงบประมาณที่ยังไม่ได้เบิกจ่ายตามจำนวนดังกล่าว

ระยะที่ 3 เตรียมการขยายผลทั่วประเทศจากการศึกษาผลการดำเนินงานของหมู่บ้าน/ชุมชนต้นแบบในหลายมิติ คณะทำงานพบว่าปัจจัยสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการมีหลายประการที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การมีระบบติดตามผลการดำเนินโครงการที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างเครือข่ายสถาบันการศึกษาให้เป็นแกนสำคัญ ในการสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ดังนั้น คณะทำงานจึงได้เร่งเตรียมความพร้อม ในการจัดทำคู่มือการดำเนินงาน คู่มือการปฏิบัติงาน VCD แนะนำวิธีการดำเนินโครงการ และ VCD : Training for the Trainers รวมทั้งเตรียมจัดอบรมแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมกันนี้ ได้เตรียมพัฒนาระบบ ICT Hub for SML ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อรองรับการดำเนินงาน กำกับดูแล และติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และประสานความร่วมมือกับเครือข่ายอุดมศึกษาให้เป็นกำลังสำคัญในการขยายผลการดำเนินโครงการในอนาคต ธนาคารออมสินและสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีเป็นแกนหลัก²³ ดำเนินการจัดทำบัญชีของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน 1,002 แห่ง และจากการติดตามผลการดำเนินงานของหมู่บ้าน/ชุมชนนำร่องทั่วประเทศ พบว่า หมู่บ้าน/ชุมชนทั้งหมด ได้จัดการประชุมประชาคมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และมีการดำเนินงานตามโครงการที่ได้ร่วมกันคัดเลือกไว้ ดังตารางที่ 3.3

²³ ในช่วงโครงการ SML นำร่อง คณะทำงานของนายกรัฐมนตรี (Prime Minister's Task Force) เพื่อสร้างหมู่บ้านต้นแบบในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) ส่งจ่ายงบประมาณผ่านทางธนาคารออมสินเพียงธนาคารเดียว

ตารางที่ 3.3
ประเภทโครงการ SML นำร่องที่หมู่บ้าน/ชุมชนเลือกทำ

ประเภทโครงการ	จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน (แห่ง)	คิดเป็นร้อยละ
ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน	623	39.42
ด้านการเกษตร	237	15.00
ด้านการส่งเสริมรายได้และอาชีพ	218	13.80
ด้านสวัสดิการชุมชน	430	27.22
ด้านอื่นๆ	72	4.56

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2548.

นอกจากนี้คณะทำงานฯ ได้ประสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเครือข่ายอุดมศึกษา ในการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนขึ้น²⁴ โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือให้เครือข่ายอุดมศึกษาเป็นแกนกลางประสานงาน กับสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละกลุ่มภูมิภาคในการศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน และติดตามผลการดำเนินโครงการ SML ในหมู่บ้าน/ชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ เนื่องจากสถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณะว่ามีความรู้ ความชำนาญ และมีความเป็นกลาง โดยข้อมูลที่ได้รับจากเครือข่ายสถาบันการศึกษาจะถูกรวบรวมเพื่อวิเคราะห์ ออกแบบ และพัฒนาแนวทางการดำเนินโครงการ จัดทำระเบียบ และปรับปรุงคู่มือการดำเนินงาน และคู่มือการปฏิบัติงานโครงการ SML (National Consortium) การดำเนินงานของเครือข่ายอุดมศึกษากำหนดให้มหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นแกนหลักในการบูรณาการ และประสานความร่วมมือกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ภายใต้การกำกับทิศทางของคณะทำงานฯ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการร่วมกับ 20 มหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศในการทำวิจัยเชิงลึกเพื่อศึกษาถึงลักษณะปัญหา และความต้องการของประชาชน เพื่อพัฒนาและจัดทำเป็น Village Profile ซึ่งจะเป็เครื่องมือในอนาคตที่มีประสิทธิภาพ ใช้เพื่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการ SML ได้อย่างเป็นระบบ และเพื่อให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ คณะทำงานได้ขอความร่วมมือจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ให้สถาบันอุดมศึกษาในแต่ละพื้นที่เข้าศึกษา ตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงานโครงการ SML เพื่อตรวจทานความถูกต้อง และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผน ออกแบบระบบการรายงาน ตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

²⁴ คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาที่ 3/2548

ในอีกมิติหนึ่งคณะทำงานยังได้อาศัยความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นที่นับถือของประชาชนในพื้นที่ และเป็นอีกกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการดำเนิน โครงการ SML เพราะนอกจากจะเป็นที่ปรึกษาให้แก่ประชาชนแล้ว ยังเป็นแกนหลักในการสร้างความสามัคคี และความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนอีกด้วย คณะทำงานจึงได้ส่งเสริมความร่วมมือส่วนร่วมแก่ผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งสร้างความเข้าใจใน วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อให้การถ่ายทอดสู่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนเป็นไป อย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของโครงการ แต่อย่างไรก็ตาม การที่รัฐบาลได้อาศัย ความร่วมมือจากปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนให้เข้ามามีบทบาทร่วมด้วยนั้น อาจจะเป็นเพียง แค่การสร้างบทบาทให้ดูเสมือนว่าโครงการ SML เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมกันทุกฝ่าย เพราะในความเป็นจริงแล้วโครงการ SML นำร่องได้กระจายอยู่ทั่วประเทศ แต่ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนร่วมจริงๆมีไม่ถึง 70 คน และมีไม่ครบทั้ง 1,002 แห่ง ในหมู่บ้านนำ ร่อง ซึ่งทั้ง 70 คน ล้วนแล้วแต่เป็นปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนที่มีความโดดเด่นในการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านและชุมชนของตนเองมาก่อนการทำโครงการ SML หลายสิบปี โดย หมู่บ้าน/ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ SML นี้ เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนที่มี ชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปอยู่แล้ว²⁵ รัฐบาลจึงได้อาศัยบทบาทและภาพลักษณ์ที่ดีจากปราชญ์ ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ SML ที่สำคัญรัฐบาลไม่ได้มีการกำหนด บทบาทและหน้าที่ที่ชัดเจนให้กับปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้อย่างต่อเนื่องและเป็น ธุรกรรม สิ่งที่รัฐบาลปฏิบัติมีเพียง การเชิญมาร่วมงานในวันเปิดตัวโครงการ SML ทั่วประเทศ 15 กรกฎาคม 2548 และการไปตรวจเยี่ยมโครงการจากคณะทำงานส่วนกลาง ในพื้นที่หมู่บ้านและ ชุมชนที่มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นอาศัยอยู่เป็นบางครั้งเท่านั้น

สำหรับการทดลองทำ Matching Fund ในหมู่บ้าน/ชุมชนนำร่อง 4 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย นุรีรัมย์ และสุราษฎร์ธานี ใช้งบประมาณดำเนินงาน 4,300,000 บาท ผลการดำเนินงาน พบว่ามีการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานร่วมกันจำนวน 5 กลุ่ม (ในหมู่บ้าน/ชุมชน 15 แห่ง) และ หมู่บ้าน/ชุมชนอีก 2 แห่ง ไม่รวมกลุ่มกัน เนื่องจากความต้องการ และปัญหาของทั้งสองหมู่บ้านไม่ ตรงกัน (2 หมู่บ้านนั้นอยู่ที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย) สำหรับโครงการร่วมของทั้ง 5 กลุ่ม จะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเป็นความต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการดำเนินการเพื่อ

²⁵ เช่น นายประยงค์ รัตนรงค์ ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาผู้นำชุมชน ปี 2547 จากการสร้างชุมชน เข้มแข็ง คือ ชุมชนไม้เรียง ที่เป็นชุมชนต้นแบบจากการเรียนรู้ ตำบลฉวาง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช, ครูมุกดา อินตะสาร ผู้ริเริ่มศูนย์รวมน้ำใจธนาคารหมู่บ้าน และโครงการอื่นๆอีกมากมาย ตำบลบ้านป็น อำเภอ ดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา เป็นต้น

ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และเป็นโครงการที่ใช้งบประมาณค่อนข้างมาก เช่น โครงการข้าวเพื่อชุมชน โครงการก่อสร้างโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โครงการก่อสร้างเตาเผาเมรุ โครงการสร้างบิมน้ำมันชุมชน โครงการสร้างถนนลาดยาง เป็นต้น

ด้านบทบาทภาครัฐและข้าราชการ คณะทำงานเน้นบทบาทเชิงรุกของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ธนาคารออมสินเป็นแกนหลัก มีหน้าที่ดำเนินการจัดทำบัญชีของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ ร่วมกับสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด คณะทำงานยังได้ประสานกับกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เพื่อจัดการอบรมเบื้องต้นแก่นายอำเภอและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทำให้ทุกฝ่ายทราบถึงบทบาทหน้าที่ในเชิงรุกที่ปรับเปลี่ยนไป รวมทั้งเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรในพื้นที่ สำหรับการช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการประชุมประชาคมรับรองผลการคัดเลือกโครงการเพื่อยื่นขอเบิกจ่ายจากธนาคารออมสิน ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชนในกรณีที่ได้รับการร้องขอ และให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชนในพื้นที่ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ นายชัยสิทธิ์ รัตนชัยสิทธิ์ นายอำเภอลี กล่าวว่า "...ใช้ว่าในการดำเนินงานโครงการ SML จะราบรื่นเสียทีเดียว ในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องปฏิบัติและสัมผัสกับหมู่บ้าน/ชุมชนในระดับพื้นที่โดยตรง ทั้งยังเป็นหน่วยงานระหว่างชาวบ้านกับคณะทำงานฯ SML ก็พบปัญหาและอุปสรรคไม่น้อย ผมคิดว่าสาเหตุหลักน่าจะมาจาก 2 ประการที่สำคัญคือ 1) ระเบียบและแนวทางปฏิบัติ การกำหนดคุณสมบัติคณะทำงาน SML ของหมู่บ้าน ที่ระบุว่าห้ามเป็นข้าราชการ หรือสมาชิก อบต. กลายเป็นข้อจำกัด เพราะในการประชุมประชาคมหลายหมู่บ้าน ในความเป็นจริงแล้วผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทสูงมากในการเรียกประชุมลูกบ้าน ถ้าไม่ใช่ผู้ใหญ่บ้านเป็นคนเรียกก็ไม่ได้ได้รับความร่วมมือ เพราะชาวบ้านไม่มีความรู้ ไม่เข้าใจภาษาที่ใช้ในเอกสารที่ส่งมา ซึ่งการที่โครงการ SML กำหนดให้ข้าราชการและสถานศึกษาในหมู่บ้านช่วยอธิบายคู่มือและหลักการดำเนินโครงการนั้นนับว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ในความเป็นจริงหมู่บ้านจะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากข้าราชการและสถานศึกษามากนัก ทั้งนี้เพราะว่าข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษาก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจในโครงการที่ดีพอเช่นกัน สุดท้ายก็เป็นหน้าที่ของอำเภอที่จะต้องอธิบายตามที่เข้าใจ และปัญหาที่ 2) เกิดจากคณะทำงานไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่ชัดเจนดีพอ สุดท้ายคนที่ทำโครงการจริงๆ ก็จะเป็นประธาน SML และผู้ใหญ่บ้านที่แวะเวียนมาอำเภอบ่อยครั้ง"²⁶

²⁶ สัมภาษณ์ นายชัยสิทธิ์ รัตนชัยสิทธิ์, นายอำเภอลี จังหวัดลำพูน, 12 สิงหาคม 2549.

ช่วงที่ 2 ขยายผลโครงการ SML เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2548 ในขณะนั้นรัฐบาลมีเป้าหมายที่จะโอนเงินงบประมาณให้หมู่บ้านและชุมชนทั้ง 77,686 แห่งทั่วประเทศ แบ่งเป็น ปี 2548 จำนวน 38,360 แห่ง งบประมาณ 9,000 ล้านบาท และปี 2549 จำนวน 38,302 แห่ง งบประมาณ 9,249.9 ล้านบาท รวมจำนวน 76,662 แห่ง ใช้งบประมาณ 18,249.9 ล้านบาท และในช่วงที่ 2 นี้ รัฐบาลยังได้โอนเงินงบประมาณให้กับหมู่บ้านนำร่องเป็นรอบที่ 2 เป็นเงินจำนวน 259 ล้านบาท สำหรับ 1,024 แห่ง รวมงบประมาณที่ใช้ทั้งหมด 18,508.9 ล้านบาท สำหรับหมู่บ้านและชุมชนทั้ง 77,686 แห่งทั่วประเทศ แต่ในความเป็นจริงรัฐบาลตั้งวงเงินงบประมาณไว้ 19,000 ล้านบาท ที่เหลือประมาณ 491 ล้านบาทจัดเป็นงบดำเนินการ

สำหรับการดำเนินโครงการ SML ตั้งแต่ปี 2547-2549 นั้น รัฐบาลเริ่มจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านและชุมชนตั้งแต่วันที่ 15 กรกฎาคม 2548 นับตั้งแต่วันที่ที่มีการเปิดตัวโครงการ SML เป็นต้นไป ดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4

งบประมาณโครงการ SML ที่จัดสรรให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ ปีงบประมาณ 2548

เดือน	งบประมาณปี 2548					
	ธกส.		ธ.ออมสิน		รวม	
	หมู่บ้าน	งบฯ (ล้านบาท)	หมู่บ้าน	งบฯ (ล้านบาท)	หมู่บ้าน	งบฯ (ล้านบาท)
ก.ค. 48	538	126.05	2,305	546.10	2,843	672.15
ส.ค. 48	4,198	986.30	9,937	2,351.50	14,135	3,337.80
ก.ย. 48	12,720	2,937.65	8,662	2,052.40	21,382	4,990.05
รวม	17,456	4,050.00	20,904	4,950.00	38,360	9,000.00
รวมหมู่บ้านที่โอนเงินได้ทั้งสิ้น 38,360 หมู่บ้าน จำนวนเงิน 9,000,000,000 บาท						

ที่มา : สรุปความเป็นมาและรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) สำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (สำนักงาน SML) ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2549.

ตารางที่ 3.5

งบประมาณโครงการ SML ที่จัดสรรให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ ปีงบประมาณ 2549

เดือน	งบประมาณปี 2549					
	ธกส.		ธ.ออมสิน		รวม	
	หมู่บ้าน	งบฯ (ล้านบาท)	หมู่บ้าน	งบฯ (ล้านบาท)	หมู่บ้าน	งบฯ (ล้านบาท)
ต.ค. 48	52	12.10	493	117.15	545	129.25
พ.ย. 48	3,807	897.35	9,179	2,218.95	12,986	3,116.30
ธ.ค. 48	4,483	1,058.25	13,133	3,179.90	17,616	4,238.15
ม.ค. 49	285	85.85	1,364	341.20	1,649	427.05
ก.พ. 49	76	17.85	698	171.40	774	189.25
มี.ค. 49	12	2.95	89	22.80	101	25.75
รวม	8,715	2,074.35	24,956	6,051.40	33,671	8,125.75
รวมหมู่บ้านที่โอนเงินได้ทั้งสิ้น 33,671 หมู่บ้าน จำนวนเงิน 8,125,750,000 บาท						

ที่มา : สรุปความเป็นมาและรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) สำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (สำนักงาน SML) ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2549.

การจัดสรรงบประมาณให้กับหมู่บ้านและชุมชนที่ผ่านมา พบว่าโครงการยอดนิยมที่หมู่บ้านเลือกดำเนินการ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท²⁷ ดังนี้ (ภาคผนวก จ.)

ประเภทที่ 1 สาธารณประโยชน์	ร้อยละ 33.56
ประเภทที่ 2 การเกษตร	ร้อยละ 8.49
ประเภทที่ 3 ส่งเสริมรายได้และอาชีพ	ร้อยละ 5.97
ประเภทที่ 4 สวัสดิการชุมชน	ร้อยละ 37.65
ประเภทที่ 5 อื่นๆ	ร้อยละ 14.33

²⁷ สรุปความเป็นมาและรายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (SML) สำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน (สำนักงาน SML) ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2549.

สำหรับผลการดำเนินโครงการ SML นำร่อง รัฐบาลไม่ได้นำมาปรับปรุงในการดำเนินโครงการ ปี พ.ศ.2548 ได้ทันเวลา ก่อนที่ขยายผลโครงการ SML ไปสู่นหมู่บ้านและชุมชนทุกแห่ง ทั่วประเทศ ยกเว้นการปรับเกณฑ์การประชุมประชาคมจากเดิมกำหนดไว้ร้อยละ 75 และมีการปรับลดเหลือร้อยละ 70 เท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่ารัฐบาลมีความรีบร้อนในการเลือกตั้งใหม่ ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2548 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งสมัยที่ 2 ของพรรคไทยรักไทย